

Bilag 3

Koncept til brug ved godkendelse af plejefamilier

Indledning

I det følgende beskrives det godkendelseskoncept, som socialtilsynet, jf. § 5 a i lov om socialtilsyn, skal følge ved godkendelse af nye plejefamilier, jf. § 5 a i lov om socialtilsyn. Socialtilsynet skal følge konceptet i forbindelse med godkendelsen af ansøgere som almen plejefamilie, forstærket plejefamilie eller specialiseret plejefamilie, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, i lov om social service.

Konceptet skal sikre, at socialtilsynet foretager en grundig undersøgelse af ansøgerfamilierne, herunder sikrer, at kvaliteten i ansøgerfamilien afdækkes systematisk og målrettet med afsæt i § 6 i lov om socialtilsyn, og at godkendelsesprocessen er ensartet på tværs af de fem socialtilsyn.

Vejledning til socialtilsynets brug af godkendelseskonceptet, herunder tilrettelæggelse af grundkurset og anvendelse af redskaber, bl.a. forslag til interviewguides, fremgår af Socialstyrelsens hjemmeside, www.socialstyrelsen.dk.

Centrale elementer i godkendelseskonceptet er:

1. Grundkursus i at være plejefamilie
2. Besøg i ansøgers hjem, herunder tre redskaber til afdækning af ansøgers kompetencer
3. Afsluttende samtale med ansøger

De centrale elementer beskrives nærmere i det følgende:

1. Grundkursus i at være plejefamilie

Socialtilsynet skal som led i godkendelsen tilbyde ansøgere et grundkursus i at være plejefamilie, jf. § 5 a, stk. 2 i lov om socialtilsyn. Formålet med grundkurset er at ruste ansøgerne til opgaven og give socialtilsynet informationer om plejefamiliernes kompetencer.

Grundkurset skal have et omfang svarende til to gange to grundkursusdage.

De to gange to kursusdage skal afvikles adskilt, således at ansøgerne har tid og mulighed for at reflektere over undervisningen og blandt andet inddrage egne børn i, hvad det indebærer at være plejefamilie.

Grundkurset skal som minimum omfatte følgende indhold:

- Familiens opgave med at drage omsorg for et plejebarns særlige behov og udvikling.
Formålet er, at ansøgerne får indsigt og viden om, hvad det vil sige at være plejefamilie, hvordan de kan skabe trygge og stabile rammer samt at forstå, hvilke forandringer et plejebarn vil betyde for familiestrukturen og familiedynamikken
- Børns udvikling og betydningen af omsorgssvigt.
Formålet er, at ansøgerne får indsigt og viden om børns udvikling, betydningen af omsorgssvigt og udviklingstraumer, betydningen af tilknytning og mentalisering, inddragelse og selvbestemmelse samt betydningen af skolegang, uddannelse og beskæftigelse
- Samarbejde med plejebarnets netværk og andre relationer.
Formålet er, at ansøgerne får indsigt og viden om betydningen af at støtte barnet i at blive en del af fællesskaber og netværk i dagligdagen samt støtte barnet i kontakten til den biologiske familie og øvrige sociale relationer
- Samarbejde med offentlige myndigheder og fagpersoner.
Formålet er, at ansøgerne får indsigt og viden om de lovgivningsmæssige rammer for plejefamiliens arbejde, herunder rettigheder og pligter i kontakten og samarbejdet med offentlige myndigheder og fagpersoner.

Grundkurset er en integreret del af godkendelsesprocessen, hvilket blandt andet indebærer, at oplysninger om ansøgers kompetencer fra deltagelse i grundkurset indgår i socialtilsynets samlede vurdering af ansøgers forudsætninger og forventede evne som plejefamilie. Socialtilsynene indsamler således viden om ansøgerne under grundkurset, som de inddrager i vurderingen af ansøgerne. Oplysningerne kan blandt andet vedrøre ansøgers engagement, forståelsen for det underviste, refleksioner på baggrund af undervisningen, adfærd, kommunikation, kropssprog og sociale kompetencer observeret under gennemførelsen af grundkurset.

2. Besøg i ansøgers hjem

Socialtilsynet skal som led i godkendelsen aflægge minimum to besøg i ansøgers hjem. Det ene besøg skal aflægges inden påbegyndelse af grundkurset. Det andet besøg skal aflægges efter, at ansøger har gennemført de første to kursusdage i grundkurset. Formålet med de to besøg i ansøgers hjem er blandt andet at observere familiens samspil i det hjem, hvor et eventuelt plejebarn skal bo, at afdække ansøgers mentaliseringsressourcer og at afdække ansøgers egne hjemmeboende børns perspektiver på, hvordan det er at være barn i familien.

I forbindelse med besøgene skal socialtilsynet anvende tre redskaber, som understøtter afdækning og vurdering af ansøgers forudsætning og forventede evne til at levere den fornødne kvalitet som plejefamilie, jf. § 6 i lov om socialtilsyn.

Formålet med redskaberne er at sikre, at socialtilsynet foretager en grundig undersøgelse, som er vidensbaseret, systematisk og ensartet på tværs af de fem socialtilsyn.

2.1 Redskab til afdækning af ansøgers mentaliseringsressourcer

Redskabet til afdækning af plejeforældres mentaliseringsressourcer er udviklet til at afdække kommende plejeforældres ressourcer og sårbarheder til brug for socialtilsynenes godkendelse af plejefamilier. Ved "mentaliseringsressourcer" forstås evnen til at have opmærksomhed på indre mentale tilstande hos sig selv og hos andre, især i forbindelse med forklaring af adfærd.

Redskabet består overordnet af følgende elementer:

- *Mentaliseringsinterview*: Et semistruktureret interview, som eksplicit fordrer, at ansøger mentaliserer over følgende relationelle kontekster:
  - 1) Egne tilknytningserfaringer og betydningen af disse for det potentielle plejeforældreskab.
  - 2) Relationen til egne børn eller andre former for omsorgsrelationer, herunder forestillinger om det potentielle plejeforældreskab.
  - 3) Relationen til en eventuel samlevende partner.
- *Mentaliseringsanalyse*: I analysen af interviewet identificeres kendetegn for gode versus begrænsede mentaliseringsressourcer.

Mentaliseringsinterview

Ansøgeren eller ansøgerne interviewes hver især med et mentaliseringsinterview. Interviewet gennemføres individuelt, uden tilstedeværelse af børn. Hvis der er tale om et par, interviewes ansøgerne hver for sig. Interviewet optages auditivt på diktafon, så konsulent efterfølgende kan afdække kendetegn for mentaliseringsressourcer og sårbarheder i ansøgers refleksioner over de enkelte spørgsmål.

Mentaliseringsanalyse

Der arbejdes risikobaseret med analysen forstået således, at konsulent indledningsvist lytter til svarene på de spørgsmål, hvor konsulent under interviewet vurderede, at der særligt kunne identificeres mentaliseringsressourcer og -sårbarheder. Hvis konsulent bliver i tvivl om, hvorvidt ressourcer er til stede i tilstrækkeligt omfang hos ansøgeren, lyttes hele interviewet igennem. Opgaven er herefter at komme frem til en samlet vurdering af mentaliseringsressourcer og -sårbarheder afdækket i interviewet. Til dette formål anvendes tjeklisten til en risikobaseret vurdering af mentaliseringsressourcer og -sårbarheder (nedenfor).

Tjekliste til en risikobaseret vurdering af mentaliseringsressourcer

Mentaliseringsressourcer	Nej	Delvist	Ja	Eksempler og begrundelser
Ansøgeren sætter ord på egne og andres mentale tilstande?				
Ansøgeren er nysgerrig og interesseret i mentale tilstande og udviser en passende grad af ydmýghed (ikke skråsikker)				
Ansøgeren forbinder egne og andres mentale tilstande med sin egen eller andres adfærd (" Ser bagom ")				
Ansøgeren anerkender at man kan have forskellige perspektiver og forstår at man også i sig selv kan rumme forskellige, modstridende følelser og tanker (ambivalens)				
Ansøgeren viser en forståelse af hvordan andre påvirkes af ens egne mentale tilstande og omvendt (smitter hinanden)				
Ansøgeren udtrykker en forståelse af et udviklingsperspektiv ; at ting ændrer sig over tid og at man kan ændre forståelse				
Konsulenten oplever ansøgeren som reflekteret og relevant i kontakten, og ser en sammenhæng imellem det der siges og det non-verbale				
Mentaliseringssårbarheder				
Ansøgeren taler primært om ydre forhold og har svært ved at gøre sig realistiske og nuancerede refleksioner om de udfordringer der kan opstå i plejeforældreskabet				
Interviewet bærer præg af modsigelser , forvirring og mangel på sammenhæng og troværdighed				
Ansøgeren taler nedgørende og fjendtligt , beskriver irrationelle tanker, udtrykker afmagt og hjælpeløshed eller beskriver et				

sympiotisk forhold sine børn eller partner, med manglende afgrænsning				
--	--	--	--	--

Det er ikke nødvendigvis således, at der skal kunne sættes "ja" ved alle spørgsmål i tjeklisten, men der skal gerne være en overvægt af "ja"/"delvist", for at der kan skønnes at være tilstrækkeligt med mentaliseringsressourcer tilstede.

Konklusioner på afdækning af mentaliseringsressourcer

Resultatet af analysen og vurderingen af interviewet indgår i godkendelsesrapporten som en del af socialtilsynets vurdering af ansøgers kompetencer i forhold til at etablere og fastholde tilknytning til et plejebarn, og drage omsorg for barnets særlige behov, udvikling og opdragelse.

2.2 Redskab til observation af familiedynamik i ansøgerfamilier

En del af formålet med godkendelsesbesøgene i ansøgerfamiliens hjem er, at tilsynet får viden om dynamikken i en ansøgerfamilie samt om familiens indbyrdes samspil, relationer, kommunikation og refleksioner over egen dagligdag.

Når man som tilsynskonsulent skal observere dynamikken i en ansøgerfamilie, er det vigtigt, at man ser, hvordan familien agerer, når de er sammen om noget. Det kan være i forhold til et måltid, en opvask eller andet. Det sker imidlertid, at børn og voksne opholder sig i adskilte rum, mens man er på besøg, eller at der er så lidt kontakt imellem de forskellige familiemedlemmer, at man med fordel kan bede familien indgå i en opgave, som familiemedlemmerne skal udføre i fællesskab. Det skal være en aktivitet, som giver mening for familien, og som for eksempel får familien til sammen at reflektere over deres familiedynamik, eller hvordan de som familie vil tage imod et plejebarn.

Redskabet består overordnet af følgende elementer:

- Observation i familien af samspil, relationer, kommunikation og ansøgers refleksioner over egen dagligdag
- Observationsskemaer, som evt. blot kan udfyldes med stikord. Herefter kan skemaet bruges som afsæt for at skrive observationer og vurderinger af det observerede ind i godkendelsesrapporten.

Observationsskemaet (nedenfor) er udviklet som et hjælperedskab til arbejdet med at anvende observation i vurderingen af familiedynamik i en godkendelseskontekst.

Det er tanken, at man under et besøg i en ansøgerfamilie vil observere flere forskellige ting, og at tilsynskonsulentens derfor efterfølgende vil kunne udfylde flere observationsskemaer.

Observationsskema

FORHÅNDSVIDEN OG FORFORSTÅELSER	Hvilken viden har du på forhånd om ansøgerfamilien baseret på andre datakilder, eksempelvis oplysnings-skema fra familien, eller hvis du har mødt familien i forbindelse med informationsdage, grundkursus eller lign. Hvordan spiller din forhåndsviden og dine forforståelser om ansøgerfamilien ind på dine fortolkninger?
--	---

OBSERVATION	Direkte registreringer af en given situation, så neutralt som muligt.
KONTEKST	Den kontekst, som en given observation optræder i. F.eks. noget de voksne eller børnene i familien har sagt eller gjort forud for eller lige efter en observation og som du mener, har betydning for observationen.
DIN TILSTEDEVÆRELSES INDFLYDELSE PÅ SITUATIONEN	Hvordan har din tilstedeværelse haft indflydelse på den givne situation?
FORTOLKNINGER	Fortolkning(-erne) af det observerede.
BIDRAG TIL BEDØMMELSE AF FAMILIEDYNAMIK	Hvordan bidrager observationen til din samlede bedømmelse af familiedynamikken?

--	--

Konklusioner på afdækning af familiedynamik

Resultater af observation af familiedynamik indgår i godkendelsesrapporten, som en del af socialtilsynets vurdering af, hvorvidt ansøger vurderes at kunne tilbyde et plejebarn trygge og stabile rammer, og hvorvidt familiedynamikken er hensigtsmæssig i forhold til at give et plejebarn trygge og stabile rammer.

2.3 Redskab til afdækning af hjemmeboende børns perspektiver i ansøgerfamilier

Redskabet består overordnet af et interview med ansøgers børn om temaerne:

1. Hverdagen i familien
2. Relationer til forældre, søskende og øvrig familie
3. Kommunikation i familien
4. Overvejelser ift. at være plejefamilie

I de familier, hvor der er hjemmeboende børn, har redskabet til formål at sætte fokus på ansøgerens børns perspektiver på, hvordan det er at være barn/ung i netop deres familie. Redskabet skal bidrage til at belyse ansøgerfamiliers forudsætninger for at understøtte et eventuelt kommende plejebarns trivsel, udvikling og læring, og skal anvendes af socialtilsynene som led i vurderingen af ansøgerfamiliers egnethed som plejefamilie samt i vurderingen af familiens forudsætninger og forventede evne til at opfylde kriterierne i kvalitetsmodellen. Afdækningen sker i form af et interview, som foregår i ansøgers hjem.

Forberedelse af barnet/den unge gennem forældrene

Når tilsynskonsulenten skal tale med ansøgerfamiliers egne børn ved et godkendelsesbesøg, er det vigtigt, at formålet med samtalen er klart for barnet/den unge. I forbindelse med aftaler om tid og sted for et besøg hos en ansøgerfamilie, hvor der skal tales med ansøgernes egne børn, anbefales det, at ansøgerne forbereder deres egne børn på samtalen med tilsynet. Barnet/den unge skal føle sig tryk ved samtalen. Ansøgerne skal fortælle egne børn/unge, at tilsynet vil tale med dem om, hvordan det er at være barn i deres familie, fordi familien gerne vil være plejefamilie. Det er vigtigt, at børnene/de unge hører forældrene sige, at der ikke er nogle rigtige eller forkerte svar.

Når barnet/den unge giver oplysninger, der kan vække bekymring

Hvis barnet/den unge fortæller noget om familien, der sår tvivl om familiens egnethed som plejefamilie, er det vigtigt at overveje, hvordan tilsynet kan gå videre med denne viden. Hvis familiens ansøgning ikke kan godkendes, skal begrundelsen for dette præsenteres for ansøgerne på en måde, hvor barnet/den unge ikke kommer i klemme. Barnet/den unges oplysninger skal behandles varsomt og barnet/den unge skal være forberedt på, hvordan tilsynet vil forvalte oplysningerne i afslaget til ansøgerne. Et afslag på en ansøgning om godkendelse som plejefamilie er en helhedsvurdering og må derfor aldrig udelukkende bero på oplysninger fra barnet/den unge.

Selve samtalen med ansøgers hjemmeboende børn

Det er ikke et krav, at samtalen med ansøgernes barn eller børn gennemføres uden forældrenes tilstedeværelse. Samtalen bør tilrettelægges ud fra tilsynets vurdering af, hvordan der skabes mest tryghed for børnene/de unge. Der skal tages udgangspunkt i ovenstående interview-temaer, når der tales med ansøgerfamiliers egne børn i afdækningen af børnene/de unges perspektiver på, hvordan det er at være barn/ung i netop deres familie. Under samtalen skal der tages hensyn til de deltagende børns alder og modenhed. Tidsperspektivet for samtalen vil variere i forhold til antallet af deltagere, samt hvor snakkende børnene/de unge er. Udgangspunktet for samtalen vil dog være omkring en halv time.

Konklusioner på hjemmeboende børns perspektiver i ansøgerfamilien

Resultatet af afdækning af egne børns perspektiver på, hvordan det er at være barn i ansøgerfamilien, indgår i socialtilsynets vurdering af ansøgers forudsætninger og forventede evne som plejefamilie.

3. Afsluttende samtale med ansøger

Forud for afgørelsen om godkendelse, jf. lov om socialtilsyn § 5, skal socialtilsynet afholde en samtale med ansøger med henblik på at drøfte socialtilsynets konklusioner på godkendelsesprocessen herunder tilsynets overvejelser om, hvilken plejefamilietype socialtilsynet vurderer, at ansøgeren kan godkendes til.

I vurderingen skal indgå ansøgernes refleksioner på baggrund af godkendelsesforløbet, herunder vurdering af egne ressourcer og begrænsninger i forhold til at drage omsorg for et plejebarns udvikling og evt. særlige behov.